

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
Факультет педагогіки, психології та соціальної роботи
Кафедра педагогіки та соціальної роботи

**ПРОФЕСІЙНА ВЗАЄМОДІЯ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА
ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ**

Дипломна робота

Рівень вищої освіти –другий (магістерський)

Виконав:
Студент VI курсу, група 601
Спеціальність 231 «Соціальна робота»
Житарюк Станіслав Вячеславович

Керівник:
доц. Ковальчук Інна Владиславівна

До захисту допущено:

Протокол засідання кафедри № 4

Від « 23 » листопада 20 21 р.

Завідувач кафедри _____ Людмила Тимчук

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ВЗАЄМОДІЇ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ	6
1.1 Історичні передумови сучасної професійної взаємодії соціального педагога	6
1.2. Суть, мета, завдання професійної взаємодії соціального педагога	17
1.3. Нормативна база, що регулює професійну взаємодію соціального педагога	23
Висновки до першого розділу	28
РОЗДІЛ 2 ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ВЗАЄМОДІЇ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ	30
2.1. Соціально-педагогічні умови професійної взаємодії з учнями	30
2.2. Зміст, форми і методи професійної взаємодії з педагогами закладу освіти	34
2.3. Професійна взаємодія з батьками та іншими учасниками освітнього процесу	40
Висновки до другого розділу	47
ВИСНОВКИ	49
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ	51

ВСТУП

Актуальність теми. Так склалось, що в продовж багатьох років заклади освіти, а особливо заклади середньої освіти були місцем де людина могла дізнатися не лишень про навколишнє середовище , а і місцем де вона гравіювала перші думки про буденність , суспільство та її зв'язок з ними. В сучасному світі школа виступає не тільки як осередок знань а і як макро-форма суспільства . Сама по собі школа вже не може існувати як окрема організація , адже як і учні та педагоги які навчаються та працюють в школі так і сама школа невід'ємно знаходяться під впливом конкретних культурних та соціально-економічних умов, що дає нам змогу описати школу як такий собі адаптивний компонент до життя в суспільстві . Через значне погіршення умов життя звичайних українських громадян за останні п'ятнадцять років , що привело до виникнення низки соціальних проблем та ряду інших негативних явищ які відображаються в житті дітей та підлітків, школи потребують нових соціально-педагогічних функцій, які б мінімізували негативні наслідки суспільства на неповнолітніх. Вирішення цих проблем покладається в першу чергу , на соціального педагога як організатора соціально-педагогічної діяльності у загальноосвітньому навчальному закладі.

Звичайно, це зумовлює розширення існуючих на даний момент посадових обов'язків фахівця. Що як наслідок створює додаткову навантаження на соціального педагога і може привести до небажаних негативних наслідків. Зарадити цьому повинне чітке виділення на законодавчому рівні роботи соціального педагога від роботи інших шкільних вчителів , шкільного психолога , завучів та директора закладів освіти .

В першу чергу соціальний педагог здійснює, організаційно-управлінський компонент супроводу і орієнтує свою діяльність на організацію даного процесу. Він консультує і надає необхідну допомоги суб'єктам супроводу, організовує підвищення професійної компетентності педагогів у питаннях супроводу дітей, надає педагогічні рекомендації батькам учнів , здійснює моніторинг соціально-

педагогічного розвитку учнів та встановлює зовнішні зв'язки з соціальним та культурним середовищем. В цьому йому допомагають ті взаємодії які він створює під час своєї роботи.

В основі діяльності соціального педагога лежить вирішення проблем внутрішньої і зовнішньої інтеграції. Внутрішня полягає в об'єднанні зусиль всередині освітнього закладу для вирішення завдань соціально-педагогічного розвитку особистості. Зовнішня інтеграція полягає у встановленні постійного взаємодії школи з соціальним середовищем, до чого належить встановлення продуктивної взаємодії з представниками різних відомств і установ систем освіти та профілактики.

Мета роботи – теоретично дослідити та обґрунтувати особливості взаємодії соціального педагога в закладах середньої освіти та привернути увагу до значущості ролі взаємодії в роботі соціального педагога.

Об'єкт дослідження – професійна взаємодія соціального педагога в закладах середньої освіти.

Предмет дослідження – види взаємин що виникають під час взаємодії соціального педагога з учасниками освітнього процесу та іншими.

Завдання дослідження:

- дослідити та описати історичні передумови професійної взаємодії соціального педагога;
- висвітлити суть, мету та завдання професійної взаємодії соціального педагога;
- проаналізувати нормативну базу професійної взаємодії соціального педагога ;
- описати особливості професійної взаємодії соціального педагога з батьками, педагогами, учнями та іншими учасниками освітнього процесу.

Методи дослідження: аналіз, опис, узагальнення, порівняння, спостереження, та емпіричний метод дослідження.

Теоретичне значення роботи: зібрані та узагальнені положення роботи можна використати у змісті курсів: «Соціальна педагогіка», «Технології соціальної роботи».

Практичне значення роботи: узагальнені матеріали слугують для підвищення кваліфікації соціального педагога, сприяли підвищенню нашого професійного рівня.

Апробація роботи: апробація роботи здійснювалася шляхом участі у Буковинському форумі. Тема доповіді: «Комунікативна взаємодія соціального педагога».

Структура роботи: Робота складається зі вступу, двох розділів, списку використаної літератури, додатків.

Загальний обсяг роботи 59 сторінок. З них основного тексту – 50 сторінок.

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ВЗАЄМОДІЇ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

1.1 Історичні передумови сучасної професійної взаємодії соціального педагога

Перед тим як починати розглядати питання взаємин соціального педагога в закладах освіти потрібно дізнатись передумови їх становлення, щоб якомога краще розуміти та аналізувати це явище. Впродовж тривалого часу існування професії соціального педагога в закладах освіти, по всьому світі різні вчені в різні часи вивчали питання особливостей роботи соціального педагога, його взаємодію з учнями школи їх батьками ,колегами педагогами , керівництвом школи, та іншими професійними освітніми, медичними та правоохоронними закладами. До списку цих вчених можна віднести як і вітчизняних науковців так і зарубіжних.

До українських науковців можна віднести :

- Сухомлинського В.О. , Макаренка А.С. , Беспалько О.Б., Богданова І. М., Коваль Л. Г., Пенішкевич О. І. та інші.
- До зарубіжних можна віднести : Ананьєв Б.Г., Зверєва І. Д., Овчарову Р.В. , Анциферова Л.І. та інші;

Кожен з цих вчених певний час досліджував соціальну педагогіку в цілому і ті взаємодії які утворюються підчас роботи фахівця в освітніх закладах зокрема.

Одними із перших систематизованих освітніх- соціальних установ можна вважати виникненні ще в 1054 році з різким поширенням католицької релігії в Європейських країнах чернечі ордени та товариства . В той час християнська церква виявилась основним носієм благодійності і опіки в період раннього і класичного середньовіччя. Певну роль в наданні допомоги відіграли освітньо-релігійні установи , що виконували на той час дуже важливу функцію –

підтримувати соціальний мир і пом'якшувати соціальні суперечності які в тодішні часи дуже часто виникали.

Церква не обмежувалась лише проповідями про необхідність милостині, вона ще прагнула на ділі підтримувати та надавати допомогу обездоленим. Так, до чверті церковних прибутків використовувалось з культовою та благодійницькою метою. Також нею створювались і фінансувались різні інститути допомоги: при церковні лікарні, притулки та при церковні освітні кімнати. [48]

У 10-11 ст. активну роль у процесах підтримки вразливих станів населення відігравали чернечі ордени, які являли собою своєрідний суспільний благодійницький інститут, де на практиці реалізовувались ідеї допомоги ближньому. Тодішні ордени виконували певний ряд зобов'язань вони не тільки збирали і роздавали милостинь тим хто потребує, вони могли надати першу медичну допомогу, також вони могли виконували базову освітню функцію навчати дітей та дорослих. В той час церква і чернечі ордени були такою своєрідною соціальною ланкою яка взаємодіяла між всіма верствами населення. Вона виконувала функцію зв'язкового компоненту між аристократією та різними феодалами і простого населення. Звісно виконувати таку важливу функцію важко, але натомість вона отримувала для себе величезну кількість соціальних, політичних та економічних зав'язків які в свою чергу значно підтримували її. В цей же час старші члени орденів які по сумісництву часто були священниками або прислужниками в церкві також займались освітньо-педагогічною діяльністю. Вони скоріше були тодішніми аналогами соціального педагога ніж вчителя. Це можна підтвердити тим, що для того щоб здійснювати освітньо-просвітницьку діяльність без перешкоди тодішніх дворян вони мушили взаємодіяти з різними населення особливо з дворянами та церквою. Вони на подобі сучасного соціального педагога надавали перевагу не самому освітньому процесі а взаємодії між різними верствами тогочасного соціуму з церквою та створеними нею освітньо-просвітницькими закладами.

В той час коли на території західної Європи основну соціальну функцію виконували церковні установи та території сучасної України тодішньої Київської Русі цю функцію брали на себе князі, особливо Володимир Великий та Ярослав Мудрий. Їхні статuti були одними із перших законодавчих актів, що регулювали відносини щодо опіки над різними категоріями населення. Основними об'єктами допомоги були визначені хворі, жебраки, вдови, сироти. А згодом виникли і нові суб'єкти допомоги: церква, князь, парафіяни та монастирі.[51]

В історії соціальної допомоги Київської Русі слід зазначити два періоди. Перший – пов'язаний з виникненням та поширенням християнства в Київській Русі. Прийнято його визначати з часу хрещення Володимира Великого до другої пол. 12 ст. утворення князівств і поширення християнства. Другий етап з другої половини 12 ст. до 13 ст. включно, коли благодійницькі функції князя поступово злилися з церковно-монастирськими формами опіки.

На теренах Київської Русі можна спостерігати швидший соціальний розвиток ніж на інших територіях Європи в ті ж самі часи, це можемо характеризувати тим що, якщо в тодішньому європейському суспільстві основною рушійною силою була церква яка сама по собі була зв'язковою ланкою між різними прошарками суспільства то в Київській русі рушійною силою виступала князі які були центральною основою влади, як і економіки, політики так і суспільства. Тому кожний соціальний законодавчий акт отримував повно економічну та соціальну підтримку з боку держави і як наслідок ми отримали швидкий соціально-культурний, релігійний та освітній ріст з боку звичайного пересічного населення. На відміну від тодішньої Європи де аналогом соціального педагога була людина яка повинна була мати тісний зв'язок з церквою, в Київській русі цю функцію могла виконувати і звичайна особа яка володіла певним рівнем знань. Нею частіше за все виступав вчитель, в рідшому випадку місцевий князь(феодал). Про те в обох випадках особа мала взаємодіяти з боярською владою. В більшості випадках ця взаємодія відбувалась в формі підлеглого і начальника проте в особливих випадках могло

бути так, що особа яка відповідала за освітній заклад могла на рівних правах взаємодіяти з боярською радою і мала певну автономію щодо здійснення освітнього процесу. Ця автономія могла проявлятися у різних формах від таких як надання одним особам більше переваг за додаткове винагороджу до таких, що освітній заклад мав право сам вибирати кому він надає освіту і в якій формі.

Проте на превеликий жаль подальші події які відбувалися в історії негативно виразились на розвитку соціальної педагогіки та суспільства в цілому . Постійні війни з монголо-татарською навалою та відсутність чітко вираженої центральної влади привели до розпаду Київської Русі та переходу її земель під різні феодальні устрої сусідів. Втративши підтримку з боку центральної влади у вигляді князя і розвал і перехід території держави у володіння інших країн призвели до значного занепаду та застою в розвитку соціально-культурної свідомості населення . А під гнітом сусідніх феодальних політик відбулося ще й злиття та втрата культурних цінностей в більшості населення. Звісно феодали які захопили тодішні українські землі не хотіли подальший розвиток соціально-культурних цінностей іншої держави , тому вони проводили жорсткі політики колонізації та переселення.

Так тривало до появи братських угруповань . Братства виникли саме у критичний тоді для України час, коли гноблення та занепад рідної культури та віри досягало самого максимуму. Якраз тоді на громадську арену виступив такий верст населення як міщанство – верства українського суспільства, яка досі не відігравала значущої ролі в історії держави. Воно взяло на себе справу оновлення церковного і духовного життя українців. [48]

Російський науковець та історик С. Соловйов висловив погляд, що скоріш за все первісним громадським об'єднанням, з якого виникли братства, були відомі підчас існування князів “братчини”, які були спільні для всіх слов'ян. Інші дослідники висловлюють припущення, що прототипом пізніших братств слід вважати братство родове.

На той час устрій і політика братств мале в водночас і дещо схожий і зовсім різний характер з чернечими-орденами які виникли значно раніше та

території західної Європи. Причиною цьому можна полягати те що і ті і інші здійснювали свій соціально- політичний рух прикриваючись духовенством, релігією та існували при підтримці церкви. Але у випадку братств великий вплив на устрій і організацію також мали ремісничі цехи, в яких організовувалось населення міст. Натомість подібно як у цехах, так і в братствах почали вводити обов'язкові організаційні статuti, що виділяли права та обов'язки. Найпершим і основним обов'язком кожного братчика вважалось відвідати хворого, допомогти йому та повідомити саме братство про виникнення тої чи іншої біди. При такій згуртованій взаємовиручці також мало виховуватись почуття взаємної любові, великої єдності. А почесною місією братств була побудова шкіл на Україні, залучення звичайнісінького українського люду до освіти та саморозвитку, створення загальних народних книгозбірень, пошук і збереження історичних літописів, книг і різних документів.

Зокрема посеред різних братських шкіл тодішнього часу можна виділити першу братську школою підвищеного типу в Україні школу Львівського братства (1586 р.). За її підтримки було побудовано громадських бібліотек та на її подоби ще більшу кількість шкіл. У братських школах підвищеного типу крім читання, лічби, письма та хорового співу вивчалось "сім вільних мистецтв".[48] На високому рівні вивчали такі предмети як граматику, риторику, діалектику. Тодішні братські школи можна вважати аналогом та прототипом сучасних українських шкіл . Але якщо можна впевнено сказати що якщо освітній рівень який вони надавали відрізняється в сучасного і в цілому поступається йому то просвітницький та соціально значущий вплив на суспільство в цілому був більший і мав більш значущу роль. Аналогом соціального педагога тут виступали безпосередньо керівники та організатори братства, вони в своїй роботі взаємодіяли з різними особами і у цьому випадку їхні взаємодії були більш схожі з тими які в наш час здійснює соціальний педагог. Робота ж вчителя переходила спеціально найманим людам.

В цей час європейська цивілізація вступила в новий етап розвитку під час якого піднялось питання ролі соціально-педагогічного розвитку населення та суспільства. Дедалі більше піднімались питання соціально-педагогічного розвитку населення, гуманізму, розвитку соціальної індивідуалізації населення, розмивання соціальних станів та усвідомлення свідомості народів. Тодішні зміни у сфері матеріального виробництва вимагали таких же змін у духовній сфері. Важливим фактором, що подальшому вплинув на осмислення особистості людини стало виникнення нової картини світу і поширення наукових знань, які виокремлювали та підносили людину як центр світобудови. Як наслідками великих потрясінь стали реформація соціально-політичних рухів проти католицької церкви, що породила протестантизм, створення нових верст суспільства та швидкий економічний розвиток тодішніх країн. Через тодішній наростаючий конфлікт між церквою та державами відбулося припинення соціальної підтримки населення з боку церкви.

Мабуть найбільш яскраво виражений процес зміни ролей в опіці спостерігався в Англії з другої половини 16 ст. до початку 17 ст. Тут ми можемо спостерігати за ростом впливу і ролі держави та більш активним втручанням у сферу соціальних відносин, в тім числі – у справи благодійності й опіки. Тут ще у 1349 р. був створений статут робітників. До початку 16 ст. у країні завершилась церковна реформа і англійська церква була повністю підпорядкована королівській владі. Паралельно на протязі 15-16 ст. була сформульована система місцевих органів самоврядування. Ось таким чином відбувся перехід контролю над соціальним розвитком населення до держави.

У другій половині 18-19 ст. у державах Західної Європи через важливі соціальні зміни традиційна школа, яка за своєю суттю була школою учення, яка орієнтувалась на виховання слухняних фахівців втратила свою актуальність. Загальноосвітні знання, що надавались, були вкрай обмеженими. Школа більше не могла виконувати своє завдання, що до підготовки учнів до життя.[48]

Ця прогалина стала більш відчутнішою при утвердженні в свідомості людей думки про те, що навчання і виховання є саме тим фактором, що розвиває суспільства та робить його творчу перебудову. При цьому виокремлювалось, що особистість повинна бути завжди метою, а не засобом реформування держави у відповідності з цінностями свободи, рівності і братерства.

У якості альтернативи традиційним школам з'явилися нові реформаторські. Завдяки педагогам-реформаторам дедалі більше виникали нові галузі знань: педагогіка, порівняльна та експериментальна педагогіка та інші. Названі вище чинники сприяли також оформленню соціальної педагогіки. До розроблення її були залучені фахівці з різних галузей наук. Результатом спільної діяльності цих науковців стало формулювання у соціальній педагогіці більш значущих шкіл та напрямів.

Соціальна педагогіка і соціальна робота насамперед мають багато спільних ліній перетину і одна цих ліній є створення благодійницьких навчально-виховних закладів, які мали на меті не тільки втілити в життя нові педагогічні підходи, а й сприяти вирішенню низці різноманітних проблем.

Також посеред великого різноманіття педагогічних течій кінця 18 ст. слід виділити філантропізм, що виник у Німеччині під значним впливом думок французького просвітництва, передусім думок Ж.-Ж. Руссо. Найяскравішими його представниками точно були І. Базедов, Х. Зальцман, І. Кампе, Б. Блаше та інші менш відомі. Своїм завданням педагоги-філантропісти вважали корінну заміну тодішньої системи виховання й освіти, яка, на їх думку, значно не відповідає тогочасній суспільній ситуації та вимогам, що потребувало населення.

Через таке різноманіття теорій та варіацій форм подальшого розвитку освіти, виникало і таке ж різноманіття форм роботи соціального педагога. І в залежності від того якою була вибрана форма освіти змінювалась робота соціальних педагогів і змінювались види та форми її взаємодій.

Педагоги-філантропісти прагнули міцно пов'язати школу з життям й природою, зробити навчання веселішим, готувати з дітей корисних громадян-патріотів, що люблять життя людей.

Серед них мені хотілось би виділити Р.Оуена який виступив з пропозицією, за якою всі працюючі діти повинні навчатися у школах. У Нью-Ленарку він створив “Новий інститут для формування характеру” з системою з чотирьох освітньо-виховних закладів, куди входили: “Школа для маленьких дітей” віком 1-6 років , денна початкова школа для дітей від 6 до 10 років та вечірня школа для підлітків та молоді 10-17 років, які працювали на фабриці а для робітників і їх сімей проводились вечірні лекції та бесіди орієнтовані на культурні розваги. Також посеред тодішніх видатних педагогів, що відзначились створенням благодійницьких освітньо-виховних закладів, необхідно особливо виділити ім'я Івана Бецького (1704-1795) , який створював виховні будинки та інші благодійні заклади та водночас намагався розв'язати проблему виховання дівчат, можливості яких отримати освіту м'яко кажучи в порівнянні з чоловіками були цілком мізерні.

Окрім того, я вважаю необхідно відзначати філантропічну діяльність українських національних діячів із створення шкіл та благодійних установ, зокрема, недільних шкіл, чим займались О.Духнович, М. Корф, Х. Алчевська, С. Русова.

Кінець 19 та початок 20 ст. відзначається вступом найбільших світових держав в таку стадію суспільно-економічних відносин, яка вимагала наукового і технічного переозброєння, виробництва і удосконалення соціальних інститутів. В цей час активно здійснювались пошуки педагогів-реформаторів в галузях морального й громадянського виховання. Педагогіка в цей час опинилась перед потребою пошуку нових шляхів формування людської особистості. У пошуках шляхів створення нового типу особистості в існуючих умовах виділялись ідеї, викладені в 1899 р. у книзі Пауля Наторпа (1854-1924). “Соціальна педагогіка”, у ній проблеми виховання і освіти підростаючого покоління розглядаються в широкому соціально-філософському контексті.

Школа стала головною ланкою соціальних взаємин спілки педагогів та учнів. Підготовці спілки повинна служити сім'я, в завдання якої входило виховати в дітях індивідуальність, що допоможе жити і творити у співдружності. Виховання і освіта в соціальній педагогіці П.Наторпа перетворились у вироблення взаємовідносин між особистостями і суспільством на основі єдності розуміння життєвих цінностей і норм. Саме з цією метою П.Наторп пропонував створити єдину для всіх верств населення школу, яка змогла б привести до усунення класових протиріч і зняття гострих психічно-соціальних та соціально-політичних проблем.

Ідеї соціальної педагогіки знайшли прихильників в демократичних колах суспільства практично всіх країн Європи.

Проте потрібок виділити що в цей час існували і інші напрямки та ідеї розвитку шкіл на основі поглядів різних вчених серед яких можна виділити: Д.Дьюї, Георга Кершенштейнера, В.А.Лайя та Марії Монтессорі

В цей же час на території України можна виділити А.С. Макаренка (1888-1939), педагога, письменника. Його соціально-педагогічні погляди внесли величезний внесок у розвиток соціальної педагогіки як науки. Стрижнем педагогіки Макаренка вважається його соціально-педагогічне вчення про колективи і в тому числі дитячі. Під колективом розуміє не випадкове зібрання людей, а об'єднане суспільно-цінною метою, спільною діяльністю із досягнення цієї мети, де наявні органи самоуправління і координації та існують відносини відповідальної залежності. У структурній побудові колективу Макаренко перш за все відводив організацію його керівництва. Це питання він вирішував через розвиток органів самоврядування, метою існування яких була їх регулярна дієвість. Також А.С. Макаренко намагався кожну дитину переконати, що він не стільки педагог, скільки навчає, щоб вона була грамотною та працювала. Найменше Антон Семенович намагався показати вихованцеві, що він лише вихованець, тобто явище тільки педагогічне, а не суспільне й не особисте. Його підопічний це перш за все громадянин, а він,

педагог, він в свою чергу спершу виховує, піклується про учня як вихованця закладу та допомагає.

У своїх закладах Макаренко запровадив методика паралельної педагогічної дії. Сутність даної методики полягає не в прямому впливові вихователя на особистість вихованця, а через первинний колектив, до якого цей вихованець входить. Ця методика дозволяє зняти опір дитини виховним впливам, оскільки позиція педагога є прихованою.

Пізніше ці соціально-педагогічні вчення про колектив продовжив один із найвидатніших вчених соціальної педагогіки в історії України В.О.Сухомлинський. Сухомлинський вважав, що дитячий колектив повинен створюватися поступово, крок за кроком і розглядав його як складну єдність кількох наріжних каменів: ідейної, емоційної, інтелектуальної, організаційної спільності. Стійкість, міцність одного наріжного каменю залежить також від міцності та стійкості всіх інших каменів які здатні поєднуватися між собою.

Новим для педагогіки було положення Сухомлинського про гармонію інтересів між особистістю та колективом. Видатний педагог виступав проти підпорядкування окремої особистості колективу, виключаючи будь-які форми конформізму: “як всі, так і я”, “колектив завжди правий” тощо. Колектив, на його думку, ставав дійовою силою лиш тоді, коли особа вкладає сили своєї душі в іншу людину турбуючись про неї. Одне з най життєздатніших джерел виховної сили колективу полягало в тому, щоб сам вихованець прагнув бути хорошим, щоб про нього добре думали. Також він полягав що всім батькам потрібна педагогічна освіта. І тільки після отримання педагогічної батьки дитини зможуть надати їй повноцінне психічне ,та соціальне виховання що допоможе їм у формуванні незалежної унікальної особистості дитини. Через те що його погляди в соціальній- педагогіці значно випередили час зараз створена у незалежній Українській державі соціальна педагогіка спирається на його погляди про громадянське виховання, гармонію стосунків особистості та соціального середовища, профілактику девіантної поведінки підлітків, роль

сім'ї в соціалізації дитини та ін. Крім того його ідеї лягли в основу формуванні сучасних взаємин соціально педагога в закладах середньої освіти .

Після включення України до складу Радянського союзу і приходу комунізму на її територію соціальна політика зазнала кардинального удару . В цей час надавалась перевага підтримки соціальної політики щодо робочого класу населення селянства , а на то місце соціальна педагогіка опинилась на межі краху. Владі не потребувала від звичайної людини розвитку індивідуальних моральних якостей її потрібен був злажаний механізм постійної-дешевої робочої сили, а думки про індивідуальність цьому на їх погляд заважали. Професія педагога вже не була такою престижною як декілька років тому. Від учителя в той час в першу чергу вимагали навчити дитину новій інформації яка б пригодилася йому а також державі у подальшому житті . Вчені які в цей час публікували роботи ретельно перевірялись і автори робіт в яких йшлося про розвиток вищих моральних та індивідуальних якостей людини могли прирівнятись до націоналістів і підпасти під тодішні репресії.

Після отримання України незалежності розпочався новітній етап розвитку соціальної педагогіки і новий етап виникнення проблем. Довгий вплив Радянської влади негативно сказався на розвитку соціальної педагогіки та її взаємодії в цілому а виникненні після його розвалу економічні кризи ще більше погіршили ситуацію. Частково втративши спадщину соціальної педагогіки сучасні науковці почали її відновлювати. Вони звернулись не тільки до надбаних джерел а і до сучасних тенденцій, щодо розвитку взаємодій соціальної педагогіки інших провідних країн держави і почали швидкий розвиток взаємодій між соціальною політикою і педагогікою.

Проте і тут виникли складнощі , пересічні українці через те що були довгий час під впливом чужих цінностей не могли швидко адаптуватись до нових цінностей які перебували в країнах Європи та Америки. І як наслідок розвиток всієї соціальної політики і педагогіки відстає від цієї ж політики в інших країнах Європи на 20років. Проте зараз вона зазнала етапу швидкого розвитку і з кожного дня ми все більше і більше аналізуємо і переймаємо соціальні

погляди наших попередників та колег при цьому будуючи та відновлюючи види взаємодій соціального педагога.

1.2. Суть, мета, завдання професійної взаємодії соціального педагога

Як ми вже розглядали в цій роботі професія соціального педагога в Україні є досить молодою і водночас ще й потрібною. Проте звичайні громадяни, ще не повністю розуміють цієї професії, тому ми можемо зустріти таку ситуацію що роботу соціального педагога можуть переплутати з роботою іншого фахівця най частіше плутають з психологом який працює в школі або соціальним педагогом. Щоб уникнути подальше такої плутанини ми повинні чітко розуміти для себе які обов'язки має ця професія що полягає в її суті яка в неї мета та які завдання вона виконує вона та в чому полягає роль її взаємодій. Сама професійна робота соціального педагога має певні особливості.

Також можна зазначити, що практичний психолог і соціальний педагог є фахівцями, які не можуть бути взаємо замінюваними. У кожного з них відповідно до фаху свої робочі обов'язки, інструментарій, напрями та зміст діяльності, що відповідають їх професіям. Якщо психолог більше орієнтується на внутрішній світ дитини, то соціальний педагог зосереджений на соціалізуватися, тобто само реалізуватися в межах певного суспільства, знайти своє місце в ньому щоб бути корисним для себе та інших.

Діяльність соціального педагога в закладах освіти передбачає створення умов для успішної соціалізації та адаптації дитини, як процесу набуття нею соціальної компетентності, формування і ствердження її як особистості, входження в активне громадське життя. Соціальний педагог є ключовою фігурою в закладі освіти, основна робота якої об'єднати зусилля родини, школи, громадськості, для надання допомоги дитині. [56]Тому слід зазначити, що робота соціального педагога за будь-яким напрямком стає більш ефективною завдяки співпраці з психологом, педагогічним колективом,

батьками, адміністрацією навчального закладу та спеціалістами з різних соціальних служб, правових, медичних установ тощо. Така взаємодія дає змогу здійснювати інтегрований підхід щодо соціально-педагогічного супроводу учнівської молоді в сучасних умовах.

Через це ми можемо помітити що об'єм роботи та кількість обов'язків соціального педагога самі по собі зазвичай значно більший ніж у його колеги психолога. Це можна зумовити тим , що щоб допомогти дитині якомога більше призвичаїтись до соціума та навколишнього середовище , він повинен співпрацювати з значно більшим багажем зовнішніх чинників та факторів та долучати до роботи окрім себе певний ряд спеціалістів, водночас формулюючи нові взаємовідносини як між ними так і дитиною.

З цього ми маємо право припустити , що саме ті взаємо відносини які виникають підчас діяльності соціального педагога і є одним із основних аспектів його діяльності в закладах освіти. Тож давайте поміркуємо в чому полягає суть, мета та завдання цих взаємовідносин у його роботі .

Саме слово взаємодія означає вплив одного елемента або суб'єкта на другий , що в подальшому змінює їх поведінку. В соціальній педагогіці одним із цих суб'єктів на сам перед постає соціальний педагог , який в своїй роботі контактує з іншим суб'єктом і внаслідок цього контакту він змінює і свої і його подальші дії . В ролі іншого суб'єкта може буде люба інша особа яка є учасником освітнього процесу (учень, вчитель, психолог, дирекція школи, шкільна медсестра, батьки дитини або опікуни), або особа яка з тих чи інших причин повинна взаємодіяти з соціальним педагогом та учнем школи в разі потреби, при цьому ніяк в подальшому не впливаючи на освітній процес (робітник дитячої кімнати міліції , частковий, тренер спортивної секції, робітники медичного закладу, позаштатний психолог, інші соціальні педагоги, соціальні відомства та служби та інші.). Через те , що дії соціального педагога тісно пов'язані з подальшою долею учнів їх соціальним та духовним становищем ці зв'язки набувають досить важливий характер, який не можливо ігнорувати , щоб не помилитись у ключовій ситуації так як влюбій

припустимій ситуації дії педагога можуть принести позитивний або негативний наслідок в майбутньому для всіх індивідуумів які є членами цієї події.

Ось так ми плавно підходимо до мети цих взаємодій в роботі фахівця. Звісно залежачи від того з ким саме він співпрацює і те з ким він утворює зв'язок і буде відносини в подальшому міняється і сам вид цих взаємин і їхня мета. Він же повинен здійснювати субординацію на роботі й не буде мати ті ж самі відносини з керівництвом закладу що й з його колегами чи учнями. Це проводить до змінення мети цих взаємодій .Проте підчас будови цих взаємовідносин не зважаючи на те з ким саме він буде їх він постійно повинен пам'ятати ключову мету чому він саме почав працювати тут і те, що він в першу чергу повинен був запам'ятати для себе коли він вирішив працювати саме за цією спеціальністю. Педагог повинен пам'ятати основоположну мету а саме що він повинен допомогти дитині там де це від нього залежить і щоб ця допомога не нашкодила в майбутньому. Його основна мета захищати права дитини і підчас виконання цієї основної мети він виступає як ланцюгова ланка між дитиною і іншими суб'єктами та при потребі як її правозахисник чи адвокат. Тому в основі всіх взаємодій які він формує підчас роботи в закладах середньої освіти він повинен вкладати цю мету і при побудові нових зав'язків він повинен задумуватись як ці взаємодії будуть впливати на нього та на всіх членів цих відносин в майбутньому і робити все що від нього залежить щоб не відхилялись від цієї мети .

Перед тим як почати розглядати завдання взаємодій соціального педагога давайте пригадаємо в чому полягає робота соціального педагога.

Його діяльність полягає в формуванні, морально-духовних цінностей і, всебічній допомозі розвитку особистості з сформованим комплексом життєвих цінностей та напрямків.

Соціальний педагог є однією із головних посадових фігур у школі, покликанням якої є об'єднати зусилля всіх суб'єктів для надання допомоги дитині а саме сім'ї, школи та громадськості.

Духовний розвиток особистості, підготовка її життєвої компетентності, професійної мобільності та сприяння швидкій адаптації до змін і розвитку в освітній, соціальній, культурній і політичній сферах де ці напрямки є такою собі основою, на якій буде базуватись діяльність соціального педагога в межах школи.

Обов'язки соціального педагога у середніх освітніх закладах:

- Він повинен допомогти у створенні сприятливих умову мікро-соціумі для дальшого розвитку здібностей та реалізації можливостей усіх дітей;
- Забезпечувати формуванні власних цінностей та громадської позиції в неповнолітніх;
- Здійснювати соціальний догляд та вести спостереження за малозабезпеченими, багатодітними, неповними сім'ями тощо.
- проводити інформаційно-просвітницьку роботу з учнями на соціально-педагогічну, психологічну, гуманітарно-політичну тематику;
- проводити соціально-профілактичну роботу з підлітками та дітьми схильними до девіантної поведінки;
- здійснювати посередництво між особистістю і різними суб'єктами громадськості до складу яких входять освітні установи, сім'я, соціальне та природне середовище, органи влади;
- вивчати психолого-педагогічні особливостей дітей та їх округи, умов життя та виявляти їх інтереси й потреби, труднощі й проблеми а також відхилення які можуть виникати в їхній поведінці, в школі та за її межами та надати соціальну допомогу і підтримку учням, які навчаються у школі.

Завдання ж взаємодій соціального педагога полягає в умінні використовувати створені ним підчас роботи ці взаємодії ,щоб вони підтримали та допомогли виконати поставлені перед ним завдання. Наприклад побудова здорових професійних взаємин з педагогом-класоводом в класі якого є особи з признаками девіантної поведінки в подальшій співпраці допоможуть

йому легше наладити контакт з цією особою та допоможуть при роботі з нею і її батьками.

Також до завдань взаємодій соціального педагога відноситься постійна підтримка цих взаємин і вміння використовувати її при негайній потребі.

Наведемо приклад:

Наприклад, в учнівському колективі є індивідуум який час від часу без негайної на те причини прогулює та не відвідує уроків в навчальному закладі і не реагує на співбесіди з педагогами школи та соціальним педагогом. В цьому випадку соціальний педагог повинен скооперуватись з батьками цього індивідуума і наладити позитивну взаємодію, щоб в разі продовженні чи виникненні такої ситуації він міг вчасно залучити до цього батьків та разом з ними знайти позитивне вирішення цієї проблеми. Звісно хтось може казати що в такому випадку необов'язково долучати до співпраці батьків учня і встановлювати ще з ними зв'язки і що це просто лишня робота. Насправді це не так створення цієї взаємодії полегшить в подальшому уникнення такої ситуації та запобігає подальшого погіршення та зменшує ризик того що дитина може постраждати від своїх дій.

Ще одним завданням є стимулювання професійної взаємодії. Обов'язковим елементом у професійній взаємодії є мотивація яка в свій час спонукає учасників до спільної діяльності задля досягнення об'єднаної мети.

Забезпечення чітко організованої системної взаємодії також можна вважати ще одним завданням. Школа в контексті системного підходу являється складною соціально-педагогічною системою, яка включає декілька підсистем. Відтак, загальноосвітній навчальний заклад слід розглядати як комбіновану систему, що здійснює нові соціально-педагогічні функції через діяльність, яка передбачає активність усіх її учасників та існуючих підсистем.[21] Соціально-педагогічна діяльність середнього загальноосвітнього навчального закладу складається із досить складних систем, які включаються у структуру школи в якості підсистем. В основі досягнення ними оптимального результату лежить планомірна діяльність на рівні взаємодії усіх діючих елементів. Вступаючи у

певний контакт один з одним, у всіх діючих членів навчально-виховного процесу формуються певні відносини. Серед загальноприйнятих підсистем загальноосвітньої школи – системи навчання, системи виховання, системи позашкільної роботи, системи роботи з сім'ями учнів, системи роботи окремих педагогів, слід виокремити та виділити і систему організаційної діяльності соціального педагога, яка базується на уявленні про структуру організаційної взаємодії соціального педагога з педагогами різних спеціальностей і визначається за допомогою розподілу основних і допоміжних функцій у процесі їхньої спільної діяльності. Відносини, які часто при цьому виникають досить об'єктивно відображають процеси розподілу й кооперації праці. Під час побудови системної взаємодії також слід врахувати риси та особливості соціально-педагогічного ареолу, в якому відбувається професійна взаємодія усіх учасників педагогічного колективу на основі їхньої спеціалізації, індивідуальних можливостей та існуючого досвіду. Запорукою досягнення ними оптимального результату є продумана, планомірна праця на рівні взаємодії усіх елементів.

І, мабуть, останнім завданням є розробка системи організаційних форм взаємодії соціального педагога між педагогічним колективом, батьками учнів, та іншими фахівцями. Тут взаємодія проявляється у формах її організацій, тобто сукупності їх дій, спрямованих на спільний суб'єкт праці. Вона забезпечує її швидкість прийняття рішень та узгоджень. Форма організації спільної праці соціального педагога з визначеними фахівцями має бути стійка, систематизованою та об'єктивно цілісною. Практика дає змогу подивитись наявність різних форм організації співпраці. В одному разі, соціальний педагог працює з декількома персонами соціально-педагогічної діяльності, користуючись ними лишень в якості своїх помічників, в іншому ж є відповідні цілком самодостатні служби, проте їхні дії не узгоджені – відсутній керуючий і координуючий центр – соціальний педагог.

Однак, оптимальною формою організації діяльності виявляється лише та, у якій керуючою основою є соціальний педагог. Вона забезпечує договореність

дій, швидкість та ефективність прийняття рішень. Соціальний педагог організовує роботу класного керівника, психолога, сім'ї, громадськості таким чином, щоб їхні функції не дублювалися, не повторювалися, оскільки на практиці деякі з них дуже схожі та мають спільні риси або ж перекриваються при вирішенні суміжних завдань. Оттаким чином формується зона функціональної інтерференції – діяльність, яка входить у сферу обов'язків як соціального педагога, так і психолога, класного керівника, заступника директора з виховної роботи та ін. В результаті складається ситуація, за якої відбувається перекладання відповідальності за діяльність між членами шкільного колективу, нехтування посадовими обов'язками, навіть конфлікти на ґрунті неузгодженості дій, що може вести до дезорганізації діяльності. Подолання цієї проблеми полягає в усвідомленні існування багатоканального впливу суб'єктів соціально педагогічної діяльності на процес соціалізації учня, повноцінної самостійної ролі кожного з них у цьому процесі. У такому разі, результатом ефективної діяльності буде збірний внесок суб'єктів соціально-педагогічної діяльності у виховання учнів, де соціальному педагогу відведено найважливішу роль організаційного-координаційного центру. Можна вважати, що професійна-грамотна організована взаємодія забезпечить певну послідовність та сталість етапів соціально-педагогічної діяльності.

1.3. Нормативна база, що регулює професійну взаємодію соціального педагога

Кожен фахівець в області соціальної педагогіки, впливаючи на життєву ситуацію особистості або її групи, впливає на процес трансформації соціуму в загальній сфері. Здійснюючи свою професійну діяльність, він безпосередньо або опосередковано впливає на підопічного.

У ряді випадків, особливо можна виділити при використанні методів самостійної роботи з особою, це вплив може цілком істотно визначити життєві перспективи особистості. Допустимий до таких взаємодії в системі відносин

між фахівцем та іншою особою забезпечується високими вимогами до знань, вмінь і особистісних якостей фахівця з соціальної роботи.

Ступінь відповідності особистості фахівця вимогам професії обумовлена:

- його характеристиками існуючої попередньої структури особистості;
- впливу якості професійної освіти;
- наявністю або відсутністю базового та розвинутого досвіду професійної діяльності.

Характеристики структури особистості визначають етапну систему ймовірності позитивного результату професіоналізації майбутнього фахівця. Де найбільш затребуваними характеристиками є ціннісні орієнтації, установки та мотиви в сфері передбачуваної роботи, які в цілому визначають професійну спрямованість особистості.

Майбутній фахівець із соціальної педагогіки набуває необхідні знання, вміння та навички в процесі професійної підготовки. У своїй практичній діяльності він ґрунтується на інтегративній галузі знання - теорії соціальної роботи, яка як практично-орієнтоване знання розвивається, опираючись на основні положення педагогіки, психології, соціології, юриспруденції, валеології, історії та інших суміжних з його роботою наук. У зв'язку з цим вимоги до професійних знань також носять важливий характер.

Знання, які набуває майбутній фахівець із соціальної педагогіки під час професійної підготовки, можна умовно розділити на наступні групи.

Система загально знань де є теоретичні основи з практичною діяльністю в області соціальної роботи. Освоєння системи загальних знань відбувається в процесі вивченні ряду важливих дисциплін «Теорія соціальної роботи», «Технологія соціальної роботи», «Соціальна політика», «Професійно-етичні основи соціальної роботи» та ін. Зміст даних дисциплін поєднує всю професійну діяльність, розглянуту під певною точкою зору.

Система спеціальних знань. Ці знання носять практико-зорієнтований характер, конкретизують, підкреслюють, уточнюють програму загальних знань. Дисципліни, які забезпечують освоєння майбутнього фахівця знань даної

групи, можуть бути посвячені соціальної ситуації певної категорії клієнтів (соціальна геронтологія), соціальної проблеми (зайнятість населення та її подальше регулювання), певною технологією професійної діяльності (зміст і методика психосоціальної роботи в системі соціальної роботи).[44]

Таким чином, логіка вивчення знань будується на підставі індуктивного принципу – від загального до конкретного, від теоретичного до практичного, від абстрактного до конкретного, від уявного до матеріального.

У процесі професійної підготовки майбутній фахівець повинен оволодіти не тільки знаннями, а й практичними вміннями соціальної роботи з ряду напрямків, в тому випадку такими засобами:

- надання соціальної допомоги та послуг сім'ям та окремим особам, раз-особистим статево, етнічним групам населення (посередництво, консультування, спеціалізована допомога в соціальних службах, організаціях та установах);

- структуризація і комунікація соціальної роботи з окремими особами і групами з індивідуальними потребами, з обмеженими можливостями, які повернулися з спеціальних закладів та установ позбавлення свободи;

- проведення дослідницько-аналітичної діяльності (аналіз і прогнозування, розробка соціальних проектів, технологій) з проблемами становища населення в певній області з метою розробки проектних програм соціальної роботи;

- задіяність в організаційно-управлінській діяльності і адміністративній роботі соціальних служб;

- включення діяльності державних і громадських організацій та установ які надають необхідного соціального прихисту і допомоги населенню.

Для впровадження практичної професійної роботи за цими напрямками фахівця необхідно володіти рядом умінь і навичок. Серед них можна виділити дві групи:

- загально-професійні вміння (комунікативні, організаційні, управлінські, дослідницькі): прояв ініціативи та активної життєвої позиції;

- спеціальні уміння: забезпечувати посередництво між суб'єктом, забезпечування зв'язку між особистістю і існуючим мікросередовищем, дітьми та дорослими; володіти прийомами психо-гностики, психологічного консультування та психічної саморегуляції, соціально-психологічної корекції; використовувати форми і методи повчального впливу в соціальній роботі.

Теоретична підготовка майбутнього соціального педагога нерозривно пов'язана з її практикою. Система практики студентів включає в себе ознайомчу(навчальну), технологічну, виробничу(в установі) і виробничо-переддипломну(наукову) практику.[53]

Професійна праця, будучи засобом зміни навколишнього соціуму, має об'ємний аксіологічний потенціал, укладений в її основах, використовуваних методах і результатах. Особливість професійної праці в системі «людина-людина» полягає в тому, що людина залежить від дій або бездіяльності професіонала, а також в ускладненості зовнішнього контролю над діяльністю фахівця. В системі такої професійної роботи, як соціальна педагогіка, ситуація поскладнюється ексклюзивним станом об'єкта, який звертається за допомогою до фахівця у важкій життєвій ситуації, коли можуть бути послаблені механізми критичного ставлення до дійсності, а в фахівці делегується роль людини, неможливого на помилку. Специфіка професійної соціальної педагогіки, уловлюється повсякденній ймовірності екстремальних ситуацій, вимагає сформульованої у фахівця із соціальної роботи глибини емоційно-особистісних індикаторів поведінки й діяльності, таких як ціннісні орієнтації.

Вимоги до поведінки, роботи, значущих якостей особистості фахівця із соціальної педагогіки зафіксованих в ряді кодексів етики соціальних педагогів: Кодекс етики соціальних педагогів Національної асоціації соціальної роботи (США), «Етика соціальної роботи: принципи і стандарти» (Міжнародна організація соціальних педагогів), кодекс етики соціальних педагогів та ін.

Документи, що визначають етичні вимоги, виконують функцію створення професійних цінностей, зведення їх в рамки які вимагає професія до індивіда фахівця. Специфіка професійних орієнтовних цілей, концентрується в їх більш

жорсткішої соціального вміння, від якої потерпають як в нормативних актах, так і в різного роду приписах до діяльності фахівця.

Так же в посадових інструкціях соціального педагога чітко вказано окремим 7 абзацом його взаємовідносини з посадою. В абзаці 7 з першого по 6 пункт прописано його відносин з керівництвом навчального закладу, шкільними-учнівськими самоврядуваннями, учнями як окремими суб'єктами так і їх об'єднаннями, опікунами та батьками учнів, з керівником «Центру практичної психології та соціальної роботи» , з адміністрацією та педагогами цієї школи, з шкільним психологом, з установами позашкільної освіти та громадськими організаціями.

Також потрібно виділити можливу співпрацю та побудову взаємодій між різними освітніми установами, органами місцевого самоврядування, правоохоронними органами(поліцією), юридичними установами.

Коли в діяльність соціального педагога включено ще й фандрайзинг, він створювати відносини з державою, меценатами чи волонтерськими спілками ряд відносин з метою про фінансування чи отримання матеріальної-технічної чи грошової допомоги освітньому закладі в якому він працює. При цьому виділяти кошти на якісь власні потреби які не стосуються навчальної установи він не має права так як і не має права вмішуватись якимось нелегальним чином в отримання допомоги від держави вразі конкурсного відбору.

Отже, професійні ціннісні розвиваються в рамках професійного співтовариства, виконуються його новими членами і у зовнішньому соціумі. З даними феноменом пов'язано поняття «місія професії», тобто її особлива роль, значимість для суспільства. Особливо точно вона проявляється в сферах професійної соціально-педагогічній роботі. Це обумовлюється в посадових інструкціях і нормативних документах фахівця.

Висновки до першого розділу

Підчас написання цього розділу ми дослідили велику кількість як історичних матеріалів так і сучасних нормативних документів які регулюють роботу соціального педагога в середніх освітніх закладах вивчаючи сутність, мету, та завдання взаємодії які він утворює в своїй роботі і прийшов до декількох висновків.

По-перше за довго історію розвитку суспільства і розвитку освітніх закладів, громадськість задавалась питанням соціалізації та соціальних поглядів на соціум. І з давніх пір цю роботу виконували певні особи будуючи при цьому ряд внутрішніх та зовнішніх соціальних взаємодій. Ці особи за довгий період часу створювали ці взаємодії не зважаючи від політичних та суспільних поглядів чи їх посади або назви. Впродовж століть цим займалися різні люди проте в них було де що спільне всі вони були тим чи іншим чином пов'язані з освітніми установами і здійснювали в них свою роботу, вони намагались побудувати взаємовідносини щоб прихистити чи допомогти особам яких вони навчають при цьому будучи такою собі ланкою між ними та суспільством та таким собі фільтруючим механізмом що захищав їх від негативних явлень суспільства. І в сьогоднішній-сучасний час їхню роботу успадкували, систематизували та виконують окремі люди на посаді соціального педагога.

По-друге ми зробили висновок, що в основі своєї роботи фахівець соціальної педагогіки повинне вкладати процес утворення, підтримки та систематизації взаємодій, з спів-працюючими з ним в його обов'язках суб'єктами, та особами яким він надає свої послуги.

По-третє через те, що Українська держава досить тривалий час немала систематизованого центрального управління та була підконтрольна різним сусіднім державам, а також виверненим пізніше ряду політично-економічних проблем професія соціального педагога не могла правильним чином розвиватись. Як наслідок ми зараз знаходимось в етапі розвитку коли обов'язки

соціального педагога досить часто корегуються на законодавчому та місцевому рівні. І хоч соціально педагогічні взаємодію описуються в професійних документаціях та державних актах проте всю повноту і вагомість повністю вони не включають. Тому вони потребують подальшого опису та узаконення на всіх рівнях.

РОЗДІЛ 2 ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ВЗАЄМОДІЇ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

2.1. Соціально-педагогічні умови професійної взаємодії з учнями

Ми вже в загальному розглядали, що підчас виконання своєї роботи в школі соціальний педагог взаємодіє з різними особами які включені певним чином роботу освітнього закладу чи мають той чи інший зв'язок з роботою освітнього процесу в цій установі, або можуть долучитись до нього в цілях оздоровчого чи виховного процесу.

Тож тепер ми запропонуємо розглянути як відбувається одна із найважливіших та основних взаємодій у роботі соціального педагога ,а саме взаємодія з учнями в освітньому середньому закладі.

Ця взаємодія потребує унікальної, ретельної уваги з боку фахівця. Причиною цьому полягає те, що учень як суб'єкт взаємодії соціального педагога часто відноситься до молодшого-підліткового, підліткового, старшого-підліткового тобто знаходиться в процесі фізіологічного, емоційно-психічного та суспільного етапі розвитку.

Підчас взаємодії з учнем потрібно постійно пам'ятати, що ми працюємо з не повноцінно сформованою особою, яка як правило ще не сформулювала для себе індивідуальних поглядів на життя та соціум і ще розвивається як особистість. Тому наші дії можуть вплинути на її подальше бачення світу та її подальші дії у цьому світі. Зважаючи на це потрібно постійно зважувати чи несуть негативний чи позитивний наслідок і як впливають наші сьогоденні дії на майбутнє всіх учасників взаємодії зокрема учня.

У своїй діяльності він вивчає та оцінює особливості роботи й розвитку вихованців в мікроколективі, та у шкільному колективі загалом чи в неформальних молодіжних угрупованнях.

Соціальний педагог досліджує можливий напрямок впливу мікросередовища, особливостей сім'ї та сімейного виховання, існуючого

виховного потенціалу в мікрорайоні та осередки які можуть негативно впливати на дітей та підлітків.

Давайте розглянемо основні напрямки роботи соціального педагога при взаємодії з учнем в школі:

- здійснюється психологічна підготовка до навчання у школі;
- здійснюється адаптація дітей до умов їхнього перебування у навчальному закладі;
- здійснюється організація діяльності з “важкими” дітьми;
- надається допомога підчас професійного самовизначення старшокласників;
- здійснюється організація роботи з талановитими дітьми та дітьми з творчими здібностями;
- сприйняття психологічному здоров'ю учнів (дітей, підлітків)
- попередження виникнення та запобігання суїцидальної поведінки дітей та підлітків, насильницьких дій у родині та освітньому навчально виховному закладі;
- здійснюється організація роботи з дітьми пільгової категорії;
- методична робота.

На жаль в сучасному світі під впливом різних соціально-економічних питань сім'я яка є важливим інститутом соціального виховання підростаючого покоління зустрічається з різними соціально-етичними складнощами і частково втрачає свій авторитет в погляді підростаючих поколінь.. Вона будучи персональним середовищем життя та розвитку дітей не завжди може повністю виконувати свою повчаючу функцію. Якість утвореною нею середовища залежить від різноманітного ряду факторів освітнього рівня батьків та їхньої участі в житті суспільства, від майнового стану та соціально-економічній зайнятості на роботі, від умов проживання та структури самої родини. Зараз ці фактори постійно змінюються і тому сучасна сім'я постійно змінюється та її цілі та постулати також. Взаємини дітей та батьків стають все більш емоційно-психологічними, на зміну міцній батьківській владі приходить авторитетні особистості батьків. Часто діти отримуючи вищий рівень освіти ніж колись їхні

батьки, проводять більшість вільного часу поза родиною. Характер занять та місце проведення часу з однолітками, не задовольняє батьків, а ті цінності які повчають у свою чергу батьки не сприймаються в повній мірі або заперечуються підростаючим поколінням. І контролювати, дозволяти чи забороняти батьки не завжди вміють і можуть. Взаємини між батьками та дітьми часто погіршуються і стають драматичними. Батьків все більше й більше хвилюють труднощі як виникають в поведінці, спілкуванні, навчанні дитини, конфлікти з вчителями, поява тяжкої сімейної атмосфери, бездуховність дітей та підлітків, їх гіперактивність, неврози, суїцидальні спроби, проблеми, пов'язані з сексуальною поведінкою та статевим вихованням дітей. В відповідь діти все більше і більше приховують свої переживання та дії від своїх батьків уникають бесід з ними і відмовляються вести виховні діалоги прикриваючись тим що батьки не знаходяться на їхньому місці і не розуміють їхніх поглядів тай взагалі на їх думку, що можуть знати батьки якщо вони не розбираються або погано розбираються в новітніх тенденціях. Наростання цих конфліктних ситуації негативно оскаржується на обох сторонах стосунків. А якщо батьки дитини можуть контролювати свої почуття і не пов'язувати ці конфлікти з життям у соціумі то діти як не сформовані організми не можуть. Це приводить до виникнення конфліктної, девіантної поведінки їх при спілкуванні з однолітками чи шкільним персоналом. І тут повинен вклинюватись в роботу соціальний педагог, він повинен навчитись першочергово позитивно взаємодіяти з таким учнем, щоб полегшити подальшу роботу з ним. Хтось би сказав що це робота класного керівника але це не завжди так, по перше це входить безпосередньо в обов'язки соціального педагога, а по друге класний керівник як вчитель як правило уже сформулював для себе модель поведінки і відносин із цією дитиною і з їхніми батьками тому він не має змоги об'єктивно ставитись до цієї ситуації і не може правильно оцінити ситуації, в свою ж чергу учень не може повністю довіритись класному керівникові адже він уже сформулював з ним інші взаємини.

В такому випадку соціальний педагог виступає як свіж не знайома особа яка може вислухати і зарадити дитині. В міру своїх можливостей вона будуючи взаємодії з учнем намагається їй зарадити чи на дати консультацію, при цьому здійснюючи повну об'єктивну оцінку психологічному стану дитини. І вже після цього вирішує чи долучати до цієї проблеми батьків, класного керівника та спеціалістів. І в разі наявності такої потреби вона взаємодіє з батьками дитини, класним керівником і вразі негайності сторонніми спеціалістами.

Під час соціально-педагогічної роботи з дітьми та молоддю в залежності від місцевої громади чи певних конкретних умов реалізуються профілактичні, реабілітаційні, культурно-дозвільні, просвітницькі програми, зміст яких обумовлюється особливостями потреб та проблемами різних цільових груп членів громади.

І.Д. Зверєва в одній із перших своїй фундаментальній роботі досліджував проблеми соціально-педагогічної роботи в Україні. Та присвятила окремий параграф обґрунтуванню педагогічної спрямованості соціальної роботи з дітьми та молоддю як однієї з центральних складових цієї роботи [22, с. 24-52]. При врахуванні теоретико-методологічні точки цього автора, ми вважаємо, що більш всеохоплюючим і точним у науковому плані є вживання словосполучення „соціально-педагогічна робота з дітьми та молоддю”, оскільки при його використанні мова йде саме про взаємодію та формування особистості її підготовку до майбутнього соціального існування за долученням засобів освіти, виховання, психокорекційної роботи та психолого-педагогічної підтримки з подальшим урахуванням педагогічних можливостей різних частин соціалізації.

Також при роботі з учнями та молоддю соціальний педагог може взаємодіяти з шкільними або позашкільними громадами та спільнотами. Такі взаємодії в свою чергу допомагають краще взаємодіяти з однолітками та соціалізуватись. В деякій мірі побудова таких взаємодій може більш позитивно впливати на подальшому житті учня чим при застосуванні інших підходів.

Як правило у спільноті усі члени мають в чомусь спільні погляди, смаки, звички, вірування, настанови, вподобання та захоплення. Крім цих компонентів, спільноти також можуть характеризувати як свідомі, так і неусвідомлювані способи поведінки її членів. До усвідомлюваних компонентів можемо віднести представлення спільноти, або усвідомлюваних лише часткових, фрагментарних, відносять певних схильностей, симпатії та антипатії. Усвідомленими частинами є передусім спільні моральні орієнтири: норми, правила, звичаї, що можуть мотивувати поведінку людей. [59, с. 224].

Значна кількість різноманітних спільнот, що існують в наш з вами час, є результатом різноманітних інтересів людей та формами їх задоволення та потреб. Дуже часто, виходячи з власних інтересів, особа може входити одночасно до різних спільнот. Кожна з цих спільнот всю чергу якимось чином взаємодіє і впливає на особу.

2.2. Зміст, форми і методи професійної взаємодії з педагогами закладу освіти

Соціальний педагог освітнього закладу підчас виконання своїх професійних обов'язків повинен спирається на взаємодію з своїм керівництвом та колегами: заступником директора з виховної роботи, директором школи, психологом, учителями. А також службою у справах дітей та іншими державними службами й громадськими організаціями. Процес взаємодії соціального педагога і педагогічного колективу, батьків учнів відображає категорія «взаємодія». У науково-публіцистичній літературі давно сформувалась стійка думка, що організована взаємодія у колективі є найкращим як виховним так і соціалізуючи засобом. Найбільш позитивно сприятливою частиною для освіти і розвитку дітей.

Педагогічні працівники не можуть і не мають права змінювати внутрішній світ дитини без її власної волі, бажання, але можуть взаємодіяти з дитиною пропонуючи різні шляхи вирішення проблем, організовуючи співробітництво,

спрямоване на самопізнання і самовдосконалення [1, с.10]. Серед народних дослідників, що вивчають напрям соціальної педагогіки закріпилась думка, що сучасний загальноосвітній заклад потрібно вважати соціально-педагогічною системою, у якій діяльність соціального педагога реалізується як:

- функціонуюча, рольова взаємодія з учасниками педагогічного колективу;
- професійна взаємодія з спеціалістами різних соціальних служб;
- гармонізація відносин у педагогічному колективі [2, с.85].

Організуючи взаємодію з педагогічним колективом, батьками учнів, соціальний педагог вирішує три основні завдання:

- утворює в шкільному середовищі сприятливі умови для саморозвитку та самореалізації особистості дитини;
- досягає єдності та односпрямованості у розв'язанні соціально-педагогічних завдань, потреб та проблем;
- формує з ними постійні та тимчасові відносини співпраці, взаємної, довіри.

Виходячи з професійної взаємодії соціального педагога та інших працівників школи, можна виокремити такі педагогічні умови взаємодій:

Першою є компетентність соціального педагога та його вміння організувати роботу. У процесі конструювання змісту організаційно-педагогічної діяльності соціального педагога загальноосвітнього навчального закладу з'являються нові підходи до професійного розвитку, з яких є компетентнісний підхід. Компетентність ще є результатом хорошої базової підготовки, творчої діяльності та безперервного покращення та піднесення світогляду, професійного і загально-культурного рівня в різних формах і, головним чином, шляхом самоосвіти [4, с. 139].

Другою є стимулювання процесу професійної взаємодії. Тут обов'язковим компонентом у професійній взаємодії є мотивація, що в свою чергу запрошує всіх учасників до наступної спільної діяльності, щоб досягнути кінцевої, спільної мети.

В свій час забезпечення чітко сформульованої та організованої системної взаємодії є третьою. Школа в контексті системного підходу виступає складною

соціально-педагогічною системою, яка включає до себе низку вже існуючих і функціонуючих підсистем [3, с.4]. Тому, загальноосвітній середній навчальний заклад слід оцінювати як систему, що створює та виконує нові соціально-педагогічні функції через працю, яка передбачає активну співпрацю усіх її учасників-підсистем. Соціально-педагогічна діяльність середнього загальноосвітнього навчального закладу складається із різноманіття складних систем, які включаються у структуру школи в якості підсистем. В основі досягнення ними оптимального результату лежить планомірна діяльність на рівні взаємодії усіх структурних частин та елементів. Вступаючи у певний контакт між собою в учасників навчально-виховного процесу формуються певні взаємодії. Серед загальноприйнятих підсистем загальноосвітньої школи – системи навчання, системи виховання, системи позашкільної роботи, системи роботи з сім'ями учнів, системи роботи окремих педагогів, слід виокремити і систему організаційної діяльності соціального педагога, яка в свою чергу базується на уявленні про структуру організаційної взаємодії соціального педагога з педагогами різних спеціальностей і визначається за допомогою розподілу основних і допоміжних функцій у процесі їхньої спільної праці. Відносини, які в цьому випадку виникають об'єктивно відображають процеси розподілу і систематизуванні кооперації діяльності. Будь-яка робота відбувається при певних умовах і часі. Під час створення системної взаємодії також слід врахувати можливі особливості соціально-педагогічного простору, в якому відбувається професійна взаємодія усіх членів педагогічного колективу на основі їхнього професійної спеціалізації, досвіду суб'єктів, індивідуальних можливостей. Запорукою досягнення ними оптимального результату є планомірна діяльність на рівні взаємодії всіх компонентів.

Четвертою є розробка системи організаційних форм взаємодії соціального педагога з педагогічним колективом, батьками учнів, та іншими фахівцями.

З поміж взаємодій соціального педагога з іншими педагогами особливо ядро виділяється його взаємодія з тими педагогами які здійснюють керівництво над власним класом. Якщо ми детально розглянемо їх робочі функції класного

керівника і соціального педагога, то ми побачимо, що багато в чому вони збігаються та. Їх відмінності базуються лишень в їхньому об'ємі реалізації. На відміну від класних керівників, які практично завжди здійснюють упор на освітній процес та його реалізацію робота соціального педагога спирається більше на соціальну складову цього процесу.

Класовод, на загальний погляд, є сполучною ланкою між взаємодією учням та соціальним педагогом. Саме від нього повинен надходити перші запити запит і первинна інформація про дитину. У школах зазвичай класоводи на початку кожного освітнього року повинні заповнювати соціальний паспорт класу, в якому повинно відображатись кількість дітей проживають в місті і в селі, кількість неповних, малозабезпечених, багатодітних та неблагополучних сімей, кількість дітей які залишились без піклування з боку батьків, що перебувають під опікуном, що проживають окремо від батьків або одно з них, інвалідів, дітей з девіантною поведінкою, переростків, дітей із сімей чорнобильців та дітей із сімей де батьки-інваліди. Всі ці дані в подальшому повинні систематизуватись в соціальний паспорт школи і в сховищі даних різних груп категорій сімей та дітей. Про те, на жаль, існують випадки коли соціальний педагог в міру своєї некомпетентності та обізнаності може самостійно займатися цим питанням, цим самим перебираючи ці обов'язки від класного керівника, який же в свою чергу і не проти що частину його обов'язків виконує геть хтось інший.

Найчастіше класний керівник звертається до соціального педагогу в тому випадку, коли власні виховні заходи впливу на учня та його сім'ю не приносять бажаного результату або він досягнув межі своєї професійної зобов'язаності.

Взаємодія класного керівника і соціального педагога має в своїй меті спільну ціль дізнатись причини виникання у дитини проблем і проведення соціально-педагогічної коригуючої роботи для дальшого надання допомоги та застереження можливих проблемних ситуацій.

Перелік найбільш поширених питання, з якими звертаються класні керівники до соціальних педагогів:

1. З питання, що до надання допомоги у соціально-педагогічному обстеженні дитини, оскільки класні керівники не мають можливості самостійно і правильно зібрати та проаналізувати всю потребувану інформацію в загальному обсязі;
2. З питання своєчасної підтримки дітей, що втрапили в екстремальні ситуації (позбавлення батьків їхніх прав, визначення дитини в держустанови для подальшого його навчання і виховання, збір документації для направлення дітей і підлітків в спеціальні виховно-профілактичні установи та інші.);
3. По питанню з використання заходів виховного характеру до дитини в разі пропусків занять;
4. З питання взаємодії підчас можливої роботи з сім'єю дитини;
5. По питанню отримання будь-якої спеціальної інформації, консультації в тому числі психо-емоційної .

Аналізуючи досвід взаємодії педагогів які здійснюють керівництво над класом та соціальних педагогів можливо виділити наступні загальні проблеми:

- Проблема організації виховної роботи з дітьми яка спрямована на створення загальної культури особистості, адаптації її до життя в суспільстві й вивчення психолого-педагогічних особливостей особистості та її мікро-сфери й умов в яких живе дитина;
- Проблема виявлення наявних у дітей проблем і труднощів, з одного боку, та їх інтересів і потреб - з іншого;
- Проблема своєчасного вирішення конфліктних ситуацій;
- Проблема при наданні соціальної допомоги та підтримки учнів;
- Проблема сприйняття та реалізації права і свободи дітей та підлітків, створення безпечного простору в навчальному закладі;
- Проблема при забезпеченні охорони життя і здоров'я, пропаганда здорового способу життя серед дітей та підлітків;
- Проблема розвитку демократичних цінностей життя в дитячих колективах;
- Проблема підтримання позитивних партнерських відносин з родиною дитини та спільне рішення дитячих проблем;

- Проблема взаємодії з іншими учителями, батьками, фахівцями соціальних служб та надання допомоги дітям та підліткам, які потребують опіки та догляду;
- Проблема з обмеженими фізичними можливостями, а також вразі потрапляння в екстремальну ситуацію;

Виходячи з спільно розв'язуваних проблем, можна назвати і загальні форми роботи:

- спільні консультації, проведені на фоні даних соціально-психолого-педагогічної діагностики як окремих учнів, так і класів в цілому, проведення психолого-педагогічних практикумів з сім'ями дітей, де буде обговорюватись питання морального розвитку дітей, їх можливе відхилення в поведінці та їх причини й шляхи подолання
- спільні семінари-дискусії для учнів, батьків та педагогів школи;
- ігрові способи виправлення поведінки дітей;
- спільне проведення батьківських зборів;
- спільне відвідування сім'їв дітей та виконання спільних заходів.

Найбільш складними питаннями підчас роботи для класного керівника є робота з важкими дітьми які проявляють девіантну поведінку. Провідну роль в ній займає діяльність соціального педагога а класний керівник виступає в якості помічника і союзника при вирішенні можливих проблем. Працюючи з такими дітьми, соціальний педагог проводить не тільки виправну та реабілітаційну, але і профілактичну роботу. В школі робота з цими дітьми повинна відбуватися наступним чином: виявляються, заносяться в базу даних, після неодноразового порушення правил поведінки та Статуту школи ставляться на внутрішньо-шкільний облік з наступним обстеженням соціальним педагогом і психологом при безпосередній допомозі класного керівника. При необхідності ці діти запрошуються разом з батьками на засідання «Ради профілактики правопорушень і неспішності», з ними також повинні проводити профілактичні заходи не тільки фахівці школи, а й інспектори ОДН. У цій

діяльності, взаємодія соціального педагога і класного керівника є запорукою успіху.

Говорячи про взаємодію класного керівника і соціального педагога, необхідно відзначити, що ефективність сприятливої середовища для нормального розвитку індивідуума дитини, створення її ексклюзивності і згуртування учнівського колективу буде залежати від подальшої реалізації принципу комплексності у підході до вирішення проблем учня, його сім'ї та класного колективу.

Професійний діалог, співпраця і взаємоповага це саме та основа, на якій має оформлюватись взаємодія класного керівника і соціального педагога. Без цього неможливо досягти повноцінного успіху у вихованні дітей, вирішення виникаючих проблем.

2.3. Професійна взаємодія з батьками та іншими учасниками освітнього процесу

Робота шкільного соціального педагога з сім'єю повинна проводитися в декілька етапів:

- інформаційно-теоретичний (лекції, семінари для батьків);
- тренінговий;
- консультативний.

Для початку потрібно зазначити, що саме останні два етапи роботи соціального педагога з батьками відносно недавно застосовуються в соціально-педагогічну практику школи.

На думку В. Сухомлинського, школа повинна самостійно домогтися того, щоб батьки бачили в своїх дітях себе й розуміли суть розвитку своєї дитини. А для цього їм треба озброюватись знаннями педагогіки, вікової психології та фізіології. Турбота школи при вихованні дітей у сім'ї повинна реалізуватись через педагогічну освіту їх батьків при наявності якої залучувати їх до виховної

роботи з учнями закладу освіти. Передусім соціальні педагоги мають можливість впливати на батьків через їхніх дітей, які навчаються в школі.[58]

А.Макаренко вважав, що це самий доступний спосіб зв'язку школи та сім'ї. Спеціальну виховну роботу проводять із сім'ями, які допускають помилок при вихованні дітей. Роботу з педагогічно неспроможними сім'ями спрямовують передусім на підвищення їх психолого-педагогічного рівня. З цією метою їх залучають до основної системи виховання. Із педагогічно пасивними сім'ями працюють переважно індивідуально, при цьому домагаючись порозуміння батьками помилки своєї поведінки, пробудження почуття відповідальності за виховання дітей, усвідомлення потреби зміни існуючої системи стосунків у сім'ї, своєї вини, помилок, бажання принципово змінити сімейний постулат. У роботі з антипедагогічними сім'ями спираються на те, що вони також прагнуть змін та бажають бачити власних дітей чесними, культурними, здоровими, щасливими. З ними проводять співбесіди, що до виховання дітей, окреслюючи шляхи знищення недоліків, зміни сімейних стосунків. З батьками цієї групи досить важко працювати, і не слід сподіватися на швидкі результати, але при появі позитивного результату він як правило носить досить довготривалий характер.

Батьки, яких поглинула робота, необхідно довести, що такий стиль виховання дитини в сім'ї робить її самотньою, емоційною, психічно нестійкою. Таким дітям і в дорослому житті зазвичай важко. Тому батькам варто подумати про їх подальшу адаптацію до реалії життя, про некомпетентність перекидання обов'язків за виховання дітей на вчителів, репетиторів. Діти повинні відчувати, що для батька і матері вони не менш важливі, ніж робота. В таких сім'ях слід заохочувати інтерес дітей до навчання, а не переконувати їх у тому, що вищий навчальний заклад і робота їм забезпечені незалежно від шкільних успіхів. Треба також вести розмову про те, що відгородження дитини від однолітків зменшує коло її спілкування й вона не навчиться будувати свої стосунки з різними особами.

З метою профілактики поширення серед учнів наркогенних та токсикогенних речовин, соціальному педагогу доцільно дати батькам поради:

- Встановлювати і дотримуватися загальноприйнятих норм поведінки, чіткого режиму життя ;
- Практикувати визначення кожному членові сім'ї його обов'язків, контролювати їх виконання, спільно з дітьми аналізувати стан життя родини, її перспективи, сімейні плани тощо.
- Постійно здійснювати моніторинг шкільного життя дитини та цікавитись її успіхами, проблемами, труднощами, інтересами, запитами, прагненнями і способами їх задоволення;
- Виховувати у дітей позитивне ставлення до свого здоров'я;
- Культивувати розуміння обов'язку допомагати в майбутньому своїм літнім батькам і родичам;
- Компетентне й педагогічно грамотне обговорювати з дітьми проблеми асоціального змісту життя окремих людей (наркоманів, токсикоманів, алкоголіків, залежних від азартних ігор).
- Стежити та намагатися, щоб перша інформація про наркотичне лихо і сумнівний "кайф" надійшла до дітей саме від батьків, родини, вуличного оточення.
- Обмежувати доступ дітей до інформації, що популяризує наркоманію, зваблює їх насолодою від уживання наркотичних і токсичних речовин (кіно, відеофільми, пісенні твори, що акцентують на привабливих сценах в стані наркотичного одурманення свідомості, розуму людини).
- Розвивати й заохочувати у дітей самостійність, уміння обстоювати власну позицію, переконання;
- навчати їх протистоянні агітації прихильників сучасного способу життя, що агітують наркотичними і токсичними речовинами, алкоголем тощо.

- Підтримувати постійний зв'язок зі школою, іншими виховними закладами, допомагати їм у пропаганді й утвердженні здорового способу життя підростаючого покоління.
- Знати і вміти пояснити основні прикмети чи зовнішні ознаки вживання дітьми наркотиків, токсичних речовин, алкоголю (зміна фізичного стану, поведінки, активності тощо).
- Бути готовими до консультацій з педагогами, психологами медиками та до відвертої, розмови з дитиною;
- Контролювати життя дитини і контактування її з особами підозрілого характеру;

У роботі соціального педагога з батьками учнів використовують різноманітні види й методи.

Відвідування батьків удома є одним із цих методів він допомагає встановити зв'язок з усією сім'єю, з'ясувати її загальну культуру, умови життя учня, його місце в сім'ї і ставлення до нього старших членів сім'ї, ознайомитися з досвідом батьківського виховання, та при потребі надати поради і домовитися про єдині вимоги до школяра.[34]

Відвідування сім'ї може мати різну мету: загальне ознайомлення з умовами життя, встановлення єдиних вимог школи і сім'ї до учня, допомога в організації режиму, обговорення з батьками відхилень у поведінці дитини і вжиття необхідних заходів щодо їх запобігання та подолання, залучення батьків до участі в роботі школи, вивчення досвіду виховання в сім'ї та ін.

Перш ніж відвідати родину, треба мати початкові відомості про неї та її зв'язки зі школою (особиста справа учня, класний журнал, бесіди з учителями, з самим учнем), відтак потрібно з'ясувати основні дані про саму дитину, його успішність, поведінку, стосунки з учителями, товаришами. Ще потрібно ознайомитись з педагогічною літературою, в якій розкрито завдання та мету відвідування сім'ї. Бажано підібрати і рекомендувати батькам літературу відповідно до теми бесіди, яку будете проводити з ними.

Успіх відвідування сім'ї залежить не лише від сумлінної підготовки, а й від компетентності соціального педагога. З самого початку взаємодії при зустрічі з батьками необхідно створити атмосферу довіри. В сім'ях, які не мають стабільного зв'язку зі школою, такий візит зазвичай приймають за сигнал біди, батьки лякаються та насторожуються при цьому готуючись до захисту дитини. Тому, завітавши в сім'ю, слід одразу успокоїти та налаштувати на співпрацю батьків. Бесіду про дітей прийнято починати з позитивних сторін їх характеру і поведінки. Залучаючи батьків до бесіди, поступово переходять до обговорення негативного у поведінці учня. Потрібно спокійно підбирати слова, наводячи вагомні докази і уважно слухаючи пояснення батьків.

Загальне ознайомлення з умовами життя учня вдома можна проводити за стандартною схемою:

1. Прізвище, ім'я учня, клас.
2. Склад сім'ї.
3. Де і на якій посаді працюють батьки та інші члени сім'ї .
4. Матеріальне забезпечення сім'ї.
5. Квартирні умови.
6. Культурний рівень сім'ї (освіта, які читають газети, журнали, наявність телевізора, радіо, бібліотеки та ін.).
7. Режим дня школяра.
8. Чи облаштоване робоче місце учня?
9. Хто і як здійснює контроль за виконанням режиму?
10. Трудове виховання в сім'ї.
11. Хто з членів сім'ї допомагає учневі?
12. Які заходи заохочення й покарання вживають до дитини.

Взаємодія соціального педагога з батьками в разі запрошення батьків до школи також є одним із поширених видів взаємодій. У разі такої необхідності соціальний педагог запрошує батьків певних вихованців до школи для розмови. Під час їх перебуванні в ній проводиться бесіда з ними, підчас бесіди досить важливо дотримуватися педагогічного такту. Щоб викликати батьків на

відвертість, треба розмовляти з ними про учня наодинці та переконати їх в конфіденційності цієї розмови. Така бесіда буде досить плідна та повчальна для всіх її учасників. Підчас бесіди батьки отримують корисні поради і допомогу від педагога, та підтверджують що він дійсно думає про їхню дитину. У такій розмові педагог має пам'ятати, що надмірне акцентування на недоліках учня викликає в батьків негативну реакцію.

У складних сучасних умовах сім'ї потрібно систематична допомога з боку школи. Тільки в результаті спільної взаємодії всіх учасників освітнього процесу можна правильно вирішити проблему розвитку особистості школяра. Процес взаємодії сім'ї та школи повинен бути направленим на інтенсивне включення батьків у всі види діяльності їхньої дитини.

Окрім, батьків та їх дітей, педагогів, та дирекції школи соціальний педагог у своїй роботі будує взаємини з різними відомостями до них можна віднести:

- Служби у справах дітей та молодості міських рад;
- Міськими центрами соціальної служби для сімей та молоді;
- Поліцією;
- З Управлінням освіти;

Звісно від того, що це за служба і умова при якій соціальний педагог з нею взаємодіє то міняється самий характер і ознака цієї взаємодії.

Наприклад підчас взаємодії соціального педагогом з службою у справах дітей та молоді, потрібно дотримуватись певних правил. Як правило фахівець починає з нею взаємодіяти при виникненні певної ситуації і як правило ця ситуація носить не позитивний характер. Скоріш за все з дитиною щось сталось в школі або за її мажами(в сім'ї чи на вулиці) . В залежності від типу випадку та його складності фахівець діє за певними схемами.

- Він може скооперуватись зі службою і разом з нею виїхати на акт обстеження ситуації або дитини.

- В іншому випадку він може подати інформацію та характеристику на дитину і тоді служба самостійно розбирається в ситуації, а фахівець в кінці отримує листа з відповіддю щодо вирішення ситуації.

При роботі з поліцією так само як із службами в залежності від події до події змінюються умови взаємовідносин:

- Робота може відбуватись у формі листування підчас якої соціальний педагог надсилає листа поліції з повним описом ситуації, а поліція вже вирішує які вона буде приймати подальші дії.
- Також не виключаємо ситуацію коли поліція може першою зв'язатись з школою та соціальним педагогом, цьому випадку від соціального педагога вимагається повна співпраця підчас якої не повинні порушуватись права учня.
- Ще поліція може здійснювати разом акт обстеження житлових умов учня.
- Поліція може здійснювати супровід соціального педагога до сімей які притягались до кримінальності і де один з батьків має судимість, при отриманні запиту від соціального педагога.
- Поліція може взаємодіяти з соціальним педагогом через дитячу кімнату міліції.
- Поліція взаємодії вразі не вчасного відмічення учня що перебуває в неї на обліку.
- Поліція взаємодія при потребі надання свідчень в якійсь справі з боку школи.

Ще одною ключовою особою з якою тісно співпрацює соціальний педагог є шкільний психолог. Через те що їхні обов'язки є суміжними він мабуть найбільше з ним взаємодіє.

Вразі виникнення ситуації коли при роботі з сім'єю чи учнем не можливо допитись покращення тоді соціальний педагог підключає шкільного психолога. Разом вони можуть надавати безкоштовні консультації батькам учнів та педагогам школи або ж проводити спільні тренінги для всього учнівського колективу. Такі ж самі тренінги можна проводити і для педагогічного колективу при потребі. Також він може звертатись по допомогу у вирішенні

якихось власних проблем професійно-особистого характеру. В обох вони можуть скласти та проводити анонімні анкетування та опитування.

Від успішної взаємодії соціального педагога та психолога залежить безперебійне функціонування шкільної психологічної служби. В свою чергу як працівник психологічної служби він може виявити причини неуспішності, затримки інтелектуального розвитку чи агресивності дітей. Пізніше обов'язково потрібно провести роботу з батьками учня. Адже хто має змогу зрозуміти в чому полягає проблема в поведінці дітей, як не їхні батьки? Тому успішне співробітництво фахівців психологічної служби, батьків та вчителів школи часто призводить до гарних результатів щодо поведінки дитини. І допомагає у формуванні здорового мислення дитини і уникненню девіантних проявів у її поведінці в подальшому житті в соціумі.

Висновки до другого розділу

При написанні другого розділу ми мали змогу дослідити, проаналізувати, та описати ряд процесів взаємодій соціального педагога з різними індивідами та суб'єктами які як і безпосередньо так і мимохідь впливають на здійснення навчального процесу і зробити такі висновки.

Підчас розглядання взаємодії соціального педагога з батьками учнів, можна помітити що не тільки при взаємодії всіх учасників освітнього процесу можна успішно вирішити проблему розвитку особистості школяра. І що її можна вирішити при вмілому комбінуванні взаємодій різного роду фахівців. Про те самий процес взаємодії сім'ї та школи повинен бути спрямований на активне включення батьків у навчально-виховну, позаурочну, дозвільної діяльності, співпраця з дітьми та педагогами, формування батьківської відповідальності.

Підчас взаємодії з іншими педагогами можна утворювати як і такий собі закритий, самостійний процес вирішення питань чи співпраці так і відкритий,

колективний підчас якого можна залучити до співпраці іншого педагога, шкільного психолога, чи не залежного фахівця.

У взаємодії з батьками соціальний педагог тут має певний ряд варіацій роботи які він може використовувати і які йому більше імпонує. Він може здійснювати взаємодію як і через класного керівника так і на пряму, починати взаємодію безпосередньо в школі чи відвідуючи цю сім'ю в дома, при виникненні потреби перший починати взаємодіяти з батьками чи будучи тим до кого звернуться за допомогою, проводити співпрацю таємну(анонімно) чи у відкритому форматі бесіди круглого столу до якого залучається по сторонній фахівець.

У разі взаємодії з різними відомостями і органами влади. ми могли спостерігати, що така взаємодія має досить міцну підтверджену структуру де кожний член взаємодії повинен знати те в якому разі можна здійснювати цю взаємодію і те як вона буде відбуватись.

ВИСНОВКИ

Підводячи підсумки виконанню ними роботою ми можемо з певністю сказати, що ми дослідили історію, суть, мету, завдання, нормативну базу взаємодій соціального педагога. Види його зав'язків з іншими членами які в тій чи іншій мірі приєднуються до освітнього процесу в закладах середньої освіти.

У роботі ми детально описали те як дослідили та підтвердили актуальність, мету та вагомість процесу взаємодії соціального педагога у своїй роботі та прийшли до нижче наведених таких загальних висновків.

По перше, самі види і форми взаємодій соціального педагога повинні грати роль основного каркасу в своїй діяльності. І кожний подальший вид діяльності повинен одночасно відштовхуватись та взаємодіяти опираючись на ті види взаємодій, що він вже утворив у своїй діяльності. Опораючись на створені ним взаємодії значно полегшує подальше виконання будь якої роботи.

По друге, те що пересічний соціальний педагог ще не усвідомлює всю глибину можливостей його професійних взаємодій і як наслідок досить невміло їх використовує на практиці. Він більше звик діяти за провіреними в певній мірі застарілими одними й тими самими шаблонами. Про те ці шаблоні в сучасному динамічному світі дещо відстають, а уміле використання взаємодій може допомогти при їх оновленні та в створенні унікальних освітніх експериментів.

По третє, ці взаємодії як правило не систематизовані на законодавчому рівні і не мають чіткої схеми дій та використанні при цьому змушуючи соціальних педагогів експериментувати чи ризикувати на практиці та навчатись використовувати ці взаємодії самому. Проте з другої сторони це може допомогти радикально-активним працівникам соціальної педагогіки які прагнуть появи змін у сучасній соціально-педагогічній політиці і надає їм змогу здійснювати самостійні експерименти.

По четверте, ті види взаємодій, що повністю прописані на законодавчому рівні маю досить добре узгоджену систему співпраці як гарно діє і допомагає соціальному педагогові з орієнтуватись в виконанні поставлених перед ним

цілей і підтримує молодих фахівців надаючи їм рекомендації як взаємодіяти з іншими в новій для нього ситуації

П'яте, звертаючи на історію довгого розвитку взаємодій соціального педагога, ми могли спостерігати, що не завжди від часу, країни та погляду на систему освіти в освітніх закладах постійно існувала людина яка виконувала роботу соціального педагога. Зважаючи на зовнішні фактори ця людина для виконання своїх професійних зобов'язань утворювали взаємодії як із внутрішніми так і зовнішніми членами освітнього процесу та при потребі з різними прошарками суспільства. Це підтверджує той факт що для виконання своєї роботи ці взаємодії треба не тільки підвередити на вищому державному рівні а і надати їм більш гнучкі можливості.

І на завершення при вивченні взаємодій соціального педагога з різними особами ми прийшли до логічного висновку, що можна покращити ефективність роботи соціального педагога використовуючи його взаємодії. А саме при вмінні комбінувати одночасно декілька взаємодій з різними особами можна досягти значно кращого та швидшого результату при виконанні певних завдань. Особливо це ефективно при взаємодії з учнями, батьками класним керівником та шкільним психологом.

Отже, в своїй роботі соціальний педагог звертаючи увагу на розвиток своїх професійних взаємодій в закладах середньої освіти покращує як і ефективність виконання своєї роботи так і кінцевий результат роботи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авер'янова Г.М., Дембицька Н.М., Москаленко В.В. Особливості соціалізації молоді в умовах трансформації суспільства. К.: „ППП”, 2005. 307 с
2. Агаркова Н.І. Педагогічні умови забезпечення соціально-правового захисту старшокласників: Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.05 / Національний пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. К., 2003. 21с.
3. Агапов Е.П. Социальная работа как феномен культуры: Автореф. дис... дра филос. наук: 24.00.01. Ростов-на-Дону, 1999. 39 с.
4. Агеев В.В. Деятельность как социальный феномен. Алматы, 2004. – 280с
5. *Актуальні проблеми соціально-педагогічної роботи (модульний курс дистанційного навчання)*. К., 2002.
6. Алексєєнко Т.Ф. ред. 2009. *Соціальна педагогіка: словник довідник*. Вінниця : Планер.
7. Алексєєнко Т. Ф. 2006. *Виклики глобалізації у сучасних соціальнопедагогічних тенденціях і проблемах*. Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді : В 2 кн. К.,
8. Алексєєнко Т.Ф. 2004. Технології соціально-педагогічної роботи в територіальній громаді. *Соціальна педагогіка: теорія та практика*. № 2. С.19-24
9. Архипова С. П., Майборода Г. Я., Тютюнник О. В. уклад. 2008. *Методи та технології роботи соціального педагога*. Черкаси.
- 10.Безпалько О. В. 2003. *Соціальна педагогіка в схемах і таблицях* : навч. посіб. К. : Логос.
- 11.Безпалько О. В. 2009. *Соціальна педагогіка: схеми, таблиці, коментарі* : навч. пос.. К. : Центр учбової літератури.
- 12.Безпалько О.В. 2003. *Соціальна педагогіка в схемах і таблицях* : навч. посібник. К. : ЦКЛ.
- 13.Безпалько О.В., Вайнола Р.Х., Петрочко Ж.В. та ін. 2000. *Технології соціально-педагогічної роботи*: навч. посіб. К.: УДЦССМ.

14. Богданова І. М. 2008. *Соціальна педагогіка*. К. : Знання.
15. Будник О. Б. 2012. *Соціально-педагогічна діяльність учителя початкової школи* : навчально-методичний посібник. Івано-Франківськ : ПП Бойчук А.Б.
16. Вайнола Р. Х. 2008. *Технології соціально-педагогічної роботи: курс лекцій для студ. спец. 010105 «Соціальна педагогіка»*. К. : КМПУ ім. Б.М.Грінченка.
17. Василькова Т. А. 2000. *Соціальна педагогіка : курс лекцій* : навчальний посібник для студентів ВНЗ. 2-ге видання, стереотип. М. : «Академія».
18. Василькова Ю. 2003. *Методика роботи соціального педагога* . М..
19. Вертенко Т. Г. 2005. Професійна підготовка соціальних педагогів в Україні. *Соціальна педагогіка*. С. 21-29
20. Галагузової М. А.. 2003. *Соціальна педагогіка : курс лекцій*. М. : Гуманіт вид. центр Владос.
21. Євтух М. Б. 2003. *Соціальна педагогіка : підручник*. 2-ге вид., стереотип. К.: МАУП.
22. Завацька Л. М. 2008. *Технології професійної діяльності соціального педагога*. Навчальний посібник для ВНЗ. К. : Видавничий Дім «Слово».
23. Зверева І.Д. Діяльність соціального педагога в середовищі: зміст, форми, методи // *Соціальна робота: теорія, досвід, перспективи: Матеріали доповідей та повідомлень Міжнародної науково-практичної конференції / За ред. І.В.Козубовської, І.І.Миговича*. Ужгород, 1999. Ч.1. С. 268-271.
24. Зверева І. Д. 2008. *Соціальна педагогіка: мала енциклопедія*. К. : Центр навчальної літератури.
25. Зверева І. Д. ред. 2006. *Соціальна педагогіка: теорія і технології: підручник*. К. : Центр навчальної літератури.
26. Зверева І.Д. ред. 2012. *Енциклопедія для фахівців соціальної сфери*. Київ; Сімферополь: Універсум.
27. Капська А. Й. 2000. *Словник-довідник для соціальних педагогів та соціальних працівників*. К.: Центр навчальної літератури,
28. Капська А. Й. 2006. *Соціальна педагогіка : підручник*. К. : Центр навчальної літератури.

- 29.Капська А.Й. 2000. *Соціальна педагогіка*: навчальний посібник. Київ, 264 с.
- 30.Капська А.Й. 2000. *Технології соціально-педагогічної роботи*: навч. посіб. К.: Академія.
- 31.Коваль Л. Г., Зверева І. Д., Хлеб'як С. Р. 1997. *Соціальна педагогіка*. К.: ІЗМН.
- 32.Лукашевич Н. П. 2007. *Соціологія освіти*: конспект лекцій. К. : МАУП.
- 33.Лебедев О. Коли фортеці палі. // Народна освіта, 1994, № 5. С.26-30.
- 34.Лодкіна Т. Соціальний педагог приходить у сім'ю. // Виховання школярів, 1996, № 5. - С.35-38.
- 35.Максименко С., Максименко К., Главник О. упряд. 2003. *Готовність дитини до навчання*. К.: Мікрос-СВС.
- 36.Малько А. О. 2001. *Соціальна педагогіка в школі: культурологічний аспект*. *Рідна школа*. № 3. С. 36-40
- 37.Малько А. О. 2008. *Соціальна педагогіка. Частина 1. Основи соціальної педагогіки : конспект лекцій*. Х. : ХДАК.
- 38.Мардахаев Л. В. 2003. *Социальная педагогика : учебник*. М..
- 39.Міщик Л. І. 2009. *Соціальна педагогіка: досвід та перспективи*. Запоріжжя,
- 40.Мудрик А. В. 2002. *Социальная педагогика : учебное пособие для студентов высших педагогических заведений*. М..
- 41.Мудрик А. В. 2003. *Социальная педагогика*. 4-е изд., дополн. М. : Академия.,
- 42.Мустаева Ф. А. 2002. *Основы социальной педагогики*. М..
- 43.Никитин В. А. 2002. *Социальная педагогика: учебное пособие*. М.
- 44.Овчарова Р. В. 2001. *Справочная книга социального педагога*. М. : ТЦ «Сфера»,
- 45.Пальчевський С. С. 2005. *Соціальна педагогіка*: навч. посібник. Кондор. К.
- 46.Панок В. Г., Цушко І. І., Обухівська А. Г. упряд. 2005. *Збірник нормативно-правових документів психологічної служби та ПМПК системи освіти України*. К.: Ніка-Центр,.
- 47.Пенішкевич О. І. 2007. *Соціальна педагогіка: Модульна технологія вивчення навчального курсу: навчальний посібник*. Чернівці : Рута.
- 48.Поліщук В. А. 2009. *Історія соціальної педагогіки та соціальної роботи*. Тернопіль.

49. Приходько М. І. ред. 1999. *Словник-довідник менеджерів освіти, соціальних педагогів та працівників соціально-педагогічних служб, консультацій*. Запоріжжя: Поліграф.
50. Про загальну середню освіту : закон України від 13 трав. 1999 р. № 651. *Освіта в Україні. Нормативна база (2-ге вид.)*. К. : КНТ, 2006. С. 93-116.
51. Рижанова А. О. 2005. *Розвиток соціальної педагогіки в соціокультурному контексті*: автореф. дис. ... д-ра. пед. наук : спец. 13.00.05; Луган. нац. пед. ун-т ім. Т. Шевченка. Луганськ.
52. Семенов Г. С. 2004. *Методика работы социального педагога*. М.,
53. Сорочинська В. Є. 2005. *Організаційна робота соціального педагога*.. К. : Кондор.
54. *Соціальна педагогіка: курс лекцій для студентів ВНЗ*. М. : Видавничий центр «Академія», 2000..
55. *Соціальна педагогіка: навчальний посібник*. Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2013
56. *Соціальний педагог загальноосвітнього навчального закладу. Статус та основні напрямки діяльності: метод. рекомендації*. Х. : ХОНМІБО, 2006.
57. Стаденко Н.М., Ілляшенко Т.Д., Обухівська А.Г. 2001. *Методика діагностики готовності до навчання у школі дітей шестирічного віку*. Навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський: Абетка,
58. Сухомлинський В. О. 2007. *Серце віддаю дітям. Народження громадянина. Листи до сина*. К,
59. Титаренко Т.М. *Життєвий світ особистості: у межах і за межами буденності*. К.: Либідь, 2003. 376 с.
60. Толстоухова С.В. *Організаційно-педагогічні основи функціонування системи соціальних служб для молоді: Дис. . канд. пед. наук: 13.00.01*. К., 2002. 287 с.
61. Толстоухова С.В. *Соціальна робота в Україні як невід'ємна складова соціальної політики держави // Соціальна робота в Україні: теорія і практика*. 2002. № 1. С. 70-81.

- 62.Харченко С. Я. 2005. *Соціально-педагогічні технології* : навч.-метод. посіб. для студ. вищ. навч. закл.. Луганськ : Альма-матер,
- 63.Холостова Е.А. 2008. *Соціальна робота с дезадаптованими детьми: учебное пособие*. 2-е изд.: М.: Дашков и К*,
- 64.Шендеровський К., Ткач І. ред. 2006. *Професія соціальний педагог*. К. : Главник,
- 65.Шептенко П. А. 2001. *Методика и технология работы социального педагога*. М.
- 66.Шишковец Т. А. 2005. *Справочник социального педагога*. М. ; ВАКО,
- 67.Штефан Л. А. 2002. *Соціально-педагогічна теорія та практика в Україні*. Х. : ТОВ «ТО Ексклюзив».